

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, כ' אב התשפ"ו

חולין צ"ה – קניית בשר מגוי, בשר שנתעלם מהעין, וסימנים וטביעות עין

שאלות:

1. מתניה מצא פיתה עם שווארמה ברחוב בירושלים, האם הוא יכול להניח שזה כשר?

קניית בשר מגוי

- הגמרא ממשיכה לדון בבשר שנמכר לגוי ומביאה מעשה בטבח שאמר לחברו שהיו שונאים זה את זה: אילו היית חבר שלי, הייתי מאכיל אותך מבשר שור פטם ששחטתי אתמול. החבר השיב שהוא אכל ממנו, מחלק משובח, מפני שפלוגי גוי קנה ממנו ונתן לו. הטבח אמר לו: שחטתי שניים ואותו שור שנמכר לגוי – היה טריפה!
- **רבי, אמר** על המעשה הזה: האם בשביל שוטה זה שעשה שלא כהוגן ומכר טריפה לגוי שימכור אותה במקולין, וגרם תקלה לחברו שקנה אותה מהגוי. או בגירסה שניה, ששיקר כדי לצער את חברו, האם בגללו נאסור את כל המקולין (איטליזים) שבעיר, כי אולי נעשו עוד עסקאות כאלה?
- **רבי** הולך לשיטתו שאם רוב השוחטים בעיר הם יהודים, בשר ביד גוי מותר באכילה, ומותר לקנות בשר מגוי שהוא מוכר באיטליז ולא שוחט בעצמו. כלומר לא נשנה את התפיסה החזקתית שלנו בעקבות אדם שנהג שלא כשורה.
- לפי הגירסה השניה שהטבח רק התכוון לצער את חברו משמע שאם הוא היה באמת מוכר טריפה לגוי בלי שהכריזו, היה אסור לקנות, למרות שיטת **רבי** להתיר ברוב, והגמרא מסבירה שזה בגלל שבמקרה הזה בפירוש התחזק איסור כי היתה טריפה.

2. דינה שכחה 10 דקות עוף קפוא במכונת, האם העוף אסור באכילה?

בשר שנתעלם מהעין

רב אסר באכילה בשר שנתעלם מן העין מהחשש שמא הוחלף בבשר נבלה, על ידי עורבים.

- הגמרא מקשה ממספר ברייתות על שיטת **רב** ומתרצת אותה,
 - מדברי **רבי** בברייתא שאפשר לקנות בשר מגוי באיטליז – הגמרא מתרצת שמותר מפני שהוא משתמר בידי הגוי ומושגח על ידו, ואינו נחשב "נתעלם מן העין". אבל בשר שנתעלם יכול להיות שעורבים החליפו אותו.
 - בשר שנמצא בעיר שיש בה תשע חנויות כשרות ואחת טריפה ואדם לא יודע מהיכן הוא קנה, ויש כאן דין 'קבוע' שנחשב כמחצה על מחצה לאסור, אבל אם הבשר נמצא שלא בחנות הולכים אחר רוב החנויות והבשר מותר, והרי הוא התעלם מהעין? הגמרא מתרצת שגם כאן מדובר שהוא נמצא ביד גוי והוא מושגח.
 - ממשנה בטהרות שבעיר מעורבת של יהודים וגויים אם מצא בה בשר, אם רוב הטבחים ישראלים הבשר מותר, ואם הבשר מבושל, הולכים אחרי רוב אוכלי הבשר, ואם הם יהודים הבשר מותר. וכאן לא נוכל לתרץ שזה נמצא ביד גוי כי



האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

מסתמא הוא זה שבישל אותו? לכן הגמרא מתרצת שמדובר שהאדם ראה את הבשר נופל, מרחוק, ולכן הבשר לא התעלם מהעין. ואפילו אם הוא נפל מגוי הבשר מותר, לפי הכללים שראינו.

- ממשנה במסכת שקלים, שאם נמצא בשר חתוך לחתיכות בגבולין מחוץ לירושלים, סביר שזה לא נבלה כי טרחו לחתוך את זה ולכן הבשר מותר! – **לוי** מתיר באכילה ממש, אבל **רב** מפרש שהמשנה התכוונה שחתיכות הבשר מותרות מאיסור נבלה (ולא מטמאות במגע), אבל באכילה הן אסורות משום בשר שנתעלם מן העין.
- הגמרא אומרת ש**רב** לא אמר את הדין לגבי בשר שנתעלם בפירוש, אלא הדין נלמד בעקיפין ממעשה, ש**רב** ישב במקום מעבר של נהר, וראה שלאיש אחד נפל ראש של בהמה לנהר, וכשהוא העלה בסל הוא מצא שני ראשים, ו**רב** אסר את שניהם כי מוכח שיש עוד ראשים שנופלים לנהר כשרוחצים אותם.
- רב כהנא ורב אסי**, שאלו את **רב**, הרי יש לכאורה רוב של ראשים כשרים באזור, אז למה לחשוש שהראשים שיצאו מהמים הם טרפים? **רב** ענה להם שיש יותר ראשים אסורים מכשרים.
- והגמרא מסבירה, שאפשר היה לפרש את המעשה אחרת, שבנמל הספציפי היו יותר גויים (למרות שבעיר יש יותר טבחים יהודים, ריטב"א) ולכן ראשי בהמה של איסור מצויים יותר בנמל הזה. ולכן **רב** אסר ולא בגלל בשר שנתעלם מהעין. ולכן זה מוריד מעצמת ההוכחה של הכלל הזה, ואולי הדין לא נכון במקום של רוב יהודים.

3. רפאל פותח פסוק אקראי, בשביל לדעת אם להשקיע בעסק, זה מותר?

סימן בבשר והלכות ניחוש

- מכיוון ש**רב** אסר בשר שנתעלם מן העין, הגמרא מפרטת מספר אפשרויות איך **רב** אכל בשר בעצמו:
 - או שהוא אכל בשר שהוא לא שהעלים עיניו ממנו מרגע השחיטה.
 - או שהבשר היה צרור וחתום בחותם.
 - או שהניח בו סימן מיוחד (כמו שרבה בר **רב הונא** היה חותך את הבשר בצורת משולש כדי לזהותו).
- הגמרא מביאה מעשה ש**רב** הלך לבית **רב חנן** חתנו, וראה את המעבורת באה לקראתו, מבלי שהוא היה צריך לחכות לה, והוא זיהה את זה בתור סימן שצפויה סעודה (יום טוב) בבית שבו יתארח. כשהגיע לבית חתנו, הציץ בסדק הדלת וראה בהמה תלויה, והקפיד כל הזמן שלא להעלים עין ממנה גם כשכולם יצאו לברכו. ולמרות זאת **רב** לא אכל מאותו בשר.
- הגמרא מסבירה ש**רב** לא אכל מהבשר לא מפני שהוא נתעלם מן העין (שהרי **רב** שמר עליו בעיניו), ולא מפני שניחש שעומד לקרות לו דבר טוב (ולכאורה זה אסור באיסור 'לא תנחשו'), אלא מפני שזו היתה סעודת הרשות כמו שהגמרא בפסחים אומרת על נישואי תלמיד חכם עם בת עם הארץ, ו**רב** לא היה נהנה מסעודות רשות.
- **רב מסביר** שאיסור ניחוש מהתורה הוא רק כשסומך עליו באופן מוחלט, כמו אליעזר עבד אברהם או יונתן בן שאול.

- האירורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
- הגמרא מביאה דוגמאות שחכמים היו בודקים בדרכים שונות: **רב** במעבורת שהגיעה לקראתו, **שמואל** לפי הפסוק שיוצא בפתיחת ספר, ו**רבי יוחנן** בשאלת פסוק מתינוק. והגמרא מביאה מעשה שבו **רבי יוחנן** למד להעריך את **שמואל** לאחר פטירתו של **רב**, ורצה לבוא לבקר אותו. הוא שאל פסוק מתינוק שהקריא את הפסוק 'ושמואל מת', הגמרא אומרת ששמואל היה חי, והפסוק הזדמן על מנת ש**רבי יוחנן** לא יטרח לבבל.
- **רבי שמעון בן אלעזר אמר** בברייתא: שבית, תינוק ואשה – אף על פי שאסור לנחש בהם, יש בהם משום סימן טוב. כלומר, אם הצליח בעסקיו מיד לאחר שבנה בית, נולד לו בן או נשא אשה, סימן שהוא הולך להצליח). **רבי אלעזר** מוסיף שזה נחשב סימן רק אם הוחזק הדבר שלוש פעמים (כמו שנאמר אצל יעקב: "וְיֹסֵף אֵינֶנּוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ וְאֶת בְּנֵימִן תִּקְחוּ", אז עלי היו כולנה, כלומר יבואו עלי כל הצרות).

4. חיים מכיר היטב את הטלית שלו שאיבד בבית הכנסת, האם אפשר להחזיר לו בלי סימנים?

סימנים וטביעות עין

- **רב הונא אמר** בשם **רב**: שבשר שהיה חרוז במחרוזת ונעלם – זה סימן מובהק ומותר באכילה.
- הגמרא מביאה מעשה שכשהתארח **רב נחמן** מנהרדעא אצל **רב כהנא**, באו עורבים בערב יום הכיפורים והפילו כבדים וכליות. **רב כהנא** התיר לאכול אותם מפני שביום הזה רוב הבשר המצוי הוא בשר כשר.
- הגמרא דנה בטביעות עין, ומביאה מעשים ש**רב חייא בר אבין**, **רב חנינא חוזאה**, **רב נתן בר אבין** שאיבדו בשר, מעיים או חוטי תכלת ומצאו אותם, ו**רב הונא**, **רב נחמן** ו**רב חסדא** התירו להם בהתאמה את הדברים על פי טביעות עין (הכרת החפץ בעיניים בלא סימן מוגדר). (רש"י אומר כאן שאין הלכה כ**רב**, ובשר שהתעלם מהעין מותר באכילה גם בלי סימן).
- **רבא אמר** שבהתחלה הוא חשב שסימן עדיף מטביעות עין שהרי מחזירים אבידה לכל אדם בסימן, ואילו בטביעות עין מחזירים רק לתלמיד חכם.
- לאחר שהוא שמע את השמועות בסוגיא שלנו, הוא הבין שטביעות עין עדיפה מסימן – שהרי אלמלא טביעות עין (אפילו טביעות עין של קול), איך סומא מותר באשתו, ואיך בני אדם מותרים ונאמנים בנשותיהם בלילה? אלא ודאי שהכרת טביעות עין של קול היא נאמנות חזקה. והגמרא בדף הבא מביאה אמוראים שהביאו דוגמאות נוספות, שטביעות עין חזקה יותר מסימנים ויותר קשה לטעות בה, שהרי על פי שני עדים שמכירים את הרוצח בטביעות עין הורגים אותו. השבת אבידה היא עניין חריג, שהרבה חשודים על הגזל, וישקרו על טביעות העין.